

VĂN HÓA HỒ CHÍ MINH VỚI VIỆC XÂY DỰNG ĐỜI SỐNG VĂN HÓA CHO SINH VIÊN VIỆT NAM HIỆN NAY

TS TRỊNH THỊ PHƯƠNG OANH*

1. Văn hóa Hồ Chí Minh

Văn hóa Hồ Chí Minh là sự kết tinh các giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc và nhân loại, thể hiện trong tư tưởng, tài năng, đạo đức, phong cách và những hoạt động sáng tạo của Người; tiêu biểu cho những giá trị văn hóa mới Việt Nam và đồng thời phản ánh xu thế phát triển văn hóa của thời đại.

Trong toàn văn “Nghị quyết của tổ chức giáo dục, khoa học và văn hóa Liên Hiệp Quốc (UNESCO) về kỷ niệm 100 năm ngày sinh của Chủ tịch Hồ Chí Minh” đã tôn vinh Hồ Chí Minh là “Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất” (Vietnamese hero of national liberation and great man of culture). Sự thừa nhận về “nhà văn hóa kiệt xuất” Hồ Chí Minh của UNESCO đã khẳng định thêm rõ nét về vai trò nhà văn hóa Hồ Chí Minh cùng với danh hiệu anh hùng giải phóng dân tộc. Đây là một niềm tự hào của dân tộc Việt Nam. Trong lịch sử dân tộc Việt Nam có nhiều anh hùng giải phóng dân tộc, có nhiều nhà văn hóa, nhưng không phải ai cũng được thế giới thừa nhận đồng thời cả hai danh hiệu này. Về vấn đề văn hóa, không phải ai hoạt động và sáng tạo trong lĩnh vực văn hóa cũng đều được coi là nhà văn hóa, mà chỉ được thừa

nhận là nhà văn hóa khi chủ thể hoạt động và sáng tạo đó vươn tới tầm cao của tri thức văn hóa, khoa học của thời đại, có khả năng sáng tạo ra giá trị văn hóa góp phần vào sự phát triển của văn hóa dân tộc và nhân loại.

Trong quan niệm của Hồ Chí Minh, văn hóa không chỉ được thể hiện trong tư tưởng, tình cảm, sự hiểu biết và trình độ dân trí mà còn thể hiện thông qua những cách ứng xử văn hóa. Muốn có những ứng xử văn hóa phù hợp thì cần phải có những phẩm chất tốt đẹp, những phong cách lành mạnh. Phẩm chất và phong cách được hình thành trong đạo đức, lối sống của con người và xã hội, trong thói quen của cá nhân và trong phong tục tập quán của cộng đồng dân tộc. Đó cũng là quá trình tạo ra những giá trị văn hóa cho xã hội và biết hưởng thụ một cách đúng đắn những giá trị văn hóa của loài người. Văn hóa giúp con người phân biệt giữa cái xấu - cái tốt, sự cao thượng - sự hèn hạ, cái tiến bộ - cái lạc hậu... từ đó hướng con người tới cái chân, thiện, mỹ.

“Hồ Chí Minh là một hiện tượng văn hóa có sức lôi cuốn và thu hút con người”¹. Văn hóa Hồ Chí Minh, bên cạnh những lí luận về văn hóa còn là thực tiễn văn hóa sống động trong đời sống và hoạt động của Người với tính biểu cảm chân thực đầy sức thuyết phục. Đó là sự nêu gương, là mẫu mực trong

*Đại học Luật Hà Nội

lối sống, hành vi, trong ứng xử vô cùng tinh tế, lòng nhân ái, sự vị tha và tinh thần khoan dung của Người. Trong quá trình hoạt động văn hóa, Hồ Chí Minh đã tạo nên những giá trị văn hóa riêng rất đặc trưng, bao gồm: văn hóa chính trị, văn hóa đạo đức, văn hóa ngoại giao, văn hóa ứng xử, văn hóa hòa bình. Những giá trị văn hóa này vẫn là kim chỉ nam cho việc xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam hiện nay, đặc biệt có ý nghĩa quan trọng trong việc xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam.

2. Thực trạng đời sống văn hóa của sinh viên Việt Nam hiện nay

Đời sống văn hoá là một bộ phận của đời sống xã hội, bao gồm tổng thể những yếu tố hoạt động văn hoá vật chất và tinh thần, những tác động qua lại lẫn nhau trong đời sống xã hội để tạo ra những quan hệ có văn hoá trong cộng đồng, trực tiếp hình thành nhân cách và lối sống của con người, trong đó có sinh viên.

Sinh viên Việt Nam là đội ngũ trí thức trẻ có vai trò vô cùng quan trọng trong việc hình thành nguồn lực chất lượng cao để kiến tạo đất nước trong thời đại mới. Họ chính là lực lượng nòng cốt của thể hệ trẻ Việt Nam với những thế mạnh rất rõ ràng: có sức khỏe, có năng lực và tri thức. Đây là thế hệ trí thức trẻ sống trong thời kỳ đất nước đã có hòa bình, kinh tế - xã hội, văn hóa của đất nước đang trong thời kỳ phát triển. Họ được sống, làm việc và phát triển trong môi trường có những điều kiện thuận lợi của đất nước và thời đại. Vì vậy, họ có nhiều cơ hội tiếp cận với các nguồn tri thức và thông tin khác nhau. Với ưu thế về tuổi trẻ, họ tiếp thu nhanh, nhạy với cái mới. Đa số sinh viên Việt Nam đều cần cù, hiếu học, thông minh, sáng tạo. Trong quá trình học tập và hoạt động ngoại khóa, họ thể hiện là lớp người năng động, chịu khó xông pha, tìm tòi và thể nghiệm trước cái mới. Họ mang trong mình sức trẻ, bầu nhiệt huyết, sự tự tin và quyết tâm để đạt được mục tiêu phấn đấu. Họ tham gia vào các hoạt động đoàn thể rất tích cực với những thành quả rất rõ ràng: các câu lạc bộ giúp nhau học tập, hoạt động hiến máu nhân đạo, các hoạt động tình nguyện ở các vùng sâu, vùng xa, đi tới những nơi khó khăn của cả nước... Họ không ngại khó khăn, vất vả, dám hành động và dấn thân

vì những nghĩa cử tốt đẹp. Những hiểu biết của họ về thời đại, về công nghệ thông tin, những cập nhật về đời sống rất đáng nể. Họ là những người có khả năng dám nói, dám làm, dám ước mơ và có thể chạm đến ước mơ bằng chính nỗ lực của bản thân.

Chính vì tầm quan trọng đó, ngay từ khi còn ngồi trên ghế giảng đường đại học, cao đẳng, bên cạnh việc học tập kiến thức, sinh viên Việt Nam còn được bồi dưỡng ý thức chính trị, trang bị hiểu biết về văn hóa - xã hội, từ đó hình thành đời sống văn hóa. Những cử nhân tương lai của đất nước đã thể hiện là một thế hệ trẻ có đạo đức, có lối sống và nếp sống phù hợp với yêu cầu trong trường đại học và xã hội. Họ hăng say học tập và cống hiến cho nhà trường, cho xã hội.

Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực thì đời sống văn hóa của sinh viên Việt Nam vẫn còn tồn tại những hạn chế nhất định. Đó là:

Thứ nhất, nhận thức về văn hóa của sinh viên còn nhiều hạn chế. Họ chưa biết tiếp thu các giá trị văn hóa một cách có chọn lọc, vẫn chuộng những giá trị mang tính bề nổi, adua, thời vụ, chưa có sự kế thừa và phát triển. Là những người có tri thức, nhưng một bộ phận các bạn trẻ lại có những biểu hiện lối sống lệch lạc như sống thờ trước hôn nhân, văng tục, chửi bậy, ăn mặc phản cảm, cờ bạc, rượu chè, gian lận trong thi cử, chạy chọt, xin điểm, học hộ... Đáng buồn là họ coi đó là lối sống văn minh, hiện đại và công khai cổ súy cho những trào lưu đó và tỏ ra khinh thường, công kích những bạn khác quan điểm. Những hiện tượng này đã làm xấu đi phần nào hình ảnh của sinh viên Việt Nam trong thời đại mới.

Thứ hai, sinh viên Việt Nam chưa ý thức được về tầm quan trọng của việc nâng cao đời sống văn hóa cho bản thân. Do tâm lý, lứa tuổi, sinh viên Việt Nam chưa thấy được sứ mệnh của mình là những chủ nhân tương lai của đất nước, do đó, đời sống văn hóa của họ vẫn chưa có định hướng rõ ràng và sâu sắc. Lối sống văn hóa mang tính hời hợt, thiếu đường lối, thiếu bản sắc.

Thứ ba, đời sống văn hóa của sinh viên Việt Nam chưa thực sự phong phú. Những hiểu biết của họ về các giá trị văn hóa còn nghèo nàn và mang tính tự phát. Thậm chí còn có sinh viên không phân biệt được đâu là văn hóa truyền thống, đâu là văn hóa vay

mượn. Có những cách hiểu không đúng, hoặc thậm chí sai đường lối, chính sách văn hóa của Đảng, Nhà nước. Sinh viên là chủ nhân tương lai của đất nước, nhưng họ hầu như đứng ngoài những vấn đề kinh tế, chính trị, xã hội, văn hóa của đất nước, của thời đại. Điều này rất đáng lo ngại.

Thứ tư, trong quá trình học tập và sinh hoạt, sinh viên thể hiện là những người năng động, nhạy bén và nhiệt tình với các hoạt động nâng cao đời sống văn hóa, nhưng hoạt động này chỉ giới hạn trong một bộ phận sinh viên. Phần lớn những người tham gia những hoạt động này là những cán bộ Đoàn, cán bộ Hội Sinh viên, những bạn đang phấn đấu vào Đảng, số ít là những người ưa hoạt động. Còn lại, đa phần vẫn là những sinh viên thụ động, thờ ơ với những hoạt động này.

Nguyên nhân của những hạn chế này, *trước hết* là do vấn đề đời sống văn hóa chưa được quan tâm đúng mức ở các trường đại học, cao đẳng. Việc giảng dạy các môn văn hóa chưa đủ hấp dẫn và chưa phát huy được vai trò gieo mầm cho đời sống văn hóa trong nhà trường.

Hai là, do các hoạt động văn hóa chưa đủ hấp dẫn và bài bản, hoạt động tuyên truyền còn hạn chế và chưa có sức lôi cuốn đối với phần đông sinh viên, mà chỉ giới hạn trong một nhóm đối tượng nhất định. Trong khi đó, ở độ tuổi này, trong thời đại hiện nay, các em có quá nhiều thứ để quan tâm, nhiều hoạt động giải trí hấp dẫn, nhưng chưa được định hướng.

Ba là, do bản thân sinh viên còn e ngại, thụ động, lười quan tâm đến các hoạt động văn hóa, cho rằng việc học chuyên môn là quan trọng và duy nhất khi còn ngồi trên ghế nhà trường. Nhiều em ngoài kiến thức chuyên môn thì hầu như đứng ngoài tất cả những vấn đề văn hóa - xã hội. Một bộ phận các em sinh viên từ các tỉnh về các thành phố lớn (Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh, Đà Nẵng...) học mang tâm lý tự ti, ngại giao tiếp, ngại vận động, khiến cho các em ngày càng bị lùi sau với các hoạt động văn hóa của đất nước và của nhân loại.

Bốn là, do áp lực của việc học chuyên môn, mà thiếu các hoạt động ngoại khóa, do đó, sinh viên chưa có những va chạm thực tế để hình thành và thử thách đạo đức mới, lối sống mới và nếp sống mới.

Năm là, do tác động của mặt trái kinh tế thị trường len lỏi vào môi trường giáo dục, ảnh hưởng

không nhỏ tới lối sống và việc hình thành nhân cách của sinh viên. Nền kinh tế thị trường đem đến cho sinh viên tư duy nhạy bén, năng động. Tuy nhiên, bên cạnh đó cũng gây ra những hậu quả nghiêm trọng đến đời sống văn hóa của sinh viên, đó là lối sống thực dụng, tâm lý chạy theo đồng tiền. quan niệm đồng tiền có thể giải quyết được tất cả mọi vấn đề. Do đó, hình thành một lớp "sinh viên quý tộc", sống trên tiền và coi thường các giá trị đạo đức truyền thống.

Đề sinh viên Việt Nam thực sự là những người vừa "hồng", vừa "chuyên", sẽ trở thành những chủ nhân tương lai của đất nước, sẽ là những cán bộ được nhân dân tin tưởng, thì ngay từ khi còn ngồi trên giảng đường đại học, ngoài việc được trang bị kiến thức chuyên môn, họ còn phải có đời sống văn hóa phong phú và chuẩn mực. Và để đời sống văn hóa không phải là cái gì xa lạ, mơ hồ với sinh viên mà trở thành nếp văn hóa trong tư tưởng và ứng xử của họ, thì ngay từ sớm phải chú ý được việc hình thành đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam hiện nay.

3. Một số biện pháp để đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam hiện nay

Từ thực trạng đời sống văn hóa của sinh viên Việt Nam đã đặt ra nhiệm vụ cần phải nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên bằng việc tuyên truyền, giáo dục và quảng bá văn hóa Hồ Chí Minh trong các trường đại học và cao đẳng. Để đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam cần tập trung vào các giải pháp sau:

Một là, xác định rõ tầm quan trọng của văn hóa Hồ Chí Minh trong việc xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng. Hồ Chí Minh không chỉ sáng tạo ra các giá trị văn hóa tiêu biểu mà còn là một hình mẫu lý tưởng về ứng xử văn hóa. Những giá trị văn hóa Hồ Chí Minh có sức ảnh hưởng và hình thành nên một diện mạo văn hóa mới trong đời sống văn hóa của người Việt Nam trong thời đại mới. Văn hóa Hồ Chí Minh vừa chuẩn mực, nhưng lại hết sức gần gũi, giản dị, dễ tiếp thu và dễ biến thành hành động.

Hai là, tăng cường sự lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng ủy, Ban giám hiệu, Đoàn Thanh niên, Hội sinh viên trong việc quảng bá văn hóa Hồ Chí Minh.

Đồng thời, xây dựng cơ chế phối hợp giữa Đảng ủy, Ban Giám hiệu, Đoàn Thanh niên, Hội sinh viên trong việc quảng bá văn hóa Hồ Chí Minh nhằm phân định rõ chức năng, nhiệm vụ cũng như hỗ trợ, phối hợp trong việc chủ trì, tổ chức các chương trình, hoạt động văn hóa nhằm nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên. Nâng cao nhận thức, trách nhiệm của các tổ chức, lực lượng trong xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên. Nhà trường cần làm tốt công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức cho cán bộ quản lý giáo dục, đội ngũ giảng viên về vị trí, vai trò của văn hóa Hồ Chí Minh đối với việc nâng cao đời sống văn hóa trong đời sống hàng ngày cũng như trong hoàn thiện nhân cách sinh viên. Mỗi cán bộ quản lý giáo dục, giảng viên cần học tập, rèn luyện phẩm chất đạo đức không ngừng, xây dựng cho mình đời sống văn hóa trong sạch, lành mạnh, thực sự là tấm gương sáng cho sinh viên noi theo.

Để đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam một cách hiệu quả, cần nghiên cứu các đặc điểm tâm, sinh lý, nhu cầu, sở thích của sinh viên. Sinh viên là những người có khả năng tự ý thức cao, có tình cảm nghề nghiệp, có năng lực và tinh cảm trí tuệ phát triển (khao khát đi tìm cái mới, thích tìm tòi, khám phá), có nhu cầu, khát vọng thành đạt, nhiều mơ ước và thích trải nghiệm, dám đối mặt với thử thách. Tuy nhiên, trong quá trình học tập và hoạt động tại các trường, họ vẫn có những hạn chế nhất định. Đó là sự thiếu chín chắn trong suy nghĩ, hành động, đặc biệt trong việc tiếp thu, học hỏi những cái mới. Trong xu thế mở cửa, hội nhập quốc tế, trong điều kiện phát triển công nghệ thông tin, nền văn hóa Việt Nam có nhiều điều kiện giao lưu, tiếp xúc với các nền văn hóa trên thế giới. Việc học tập, tiếp thu những tinh hoa, văn hóa của các nền văn hóa khác là cần thiết. Tuy nhiên, do đặc điểm nhạy cảm, ham thích những điều mới lạ kết hợp với sự bồng bột, thiếu kinh nghiệm của thanh niên, do đó, sinh viên dễ dàng tiếp nhận cả những nét văn hóa không phù hợp với chuẩn mực xã hội, với truyền thống tốt đẹp của dân tộc và không có lợi cho bản thân họ.

Nhu cầu, thị hiếu của tuổi trẻ là luôn muốn đổi mới cả nội dung lẫn hình thức hoạt động văn hóa;

luôn muốn tìm đến cái mới, cái sáng tạo và luôn muốn khẳng định mình. Năm bắt được đặc điểm này, nhà trường, Đoàn Thanh niên và Hội Sinh viên cần thường xuyên tổ chức các hoạt động văn hóa, khai thác sự sáng tạo và những thế mạnh của sinh viên. Nhà trường cần có những cơ chế động viên, khuyến khích để các chủ thể tổ chức các sự kiện tích cực duy trì và sáng tạo các hoạt động mới mẻ nhằm nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên.

Tuy nhiên, bên cạnh sự phong phú, đa dạng, mới lạ, thì cần phải hợp với gu thẩm mỹ, sở thích và tâm lý của sinh viên. Chất lượng các hoạt động văn hóa không chỉ ở nội dung mà còn ở khả năng thích ứng với đối tượng. Khi đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam cần chú ý đến đặc điểm này. Đồng thời, cần có những dự báo nhằm kịp thời có những biện pháp phù hợp. Theo đó, việc tuyên truyền, phổ biến những giá trị văn hóa Hồ Chí Minh cần mềm mại hóa với những nội dung đa dạng, phong phú trên tinh thần: dễ hiểu, dễ nghe, dễ đi vào lòng người và dễ biến thành hành động.

Trong việc đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên cần phải coi mỗi sinh viên là một địa chỉ, một thông điệp về văn hóa Hồ Chí Minh.

Để quảng bá các giá trị văn hóa Hồ Chí Minh nhằm nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên thì sự am hiểu về văn hóa Hồ Chí Minh của mỗi sinh viên có một ý nghĩa vô cùng quan trọng. Đây là biện pháp thuyết phục nhất theo nguyên tắc “từ trái tim đến trái tim”. Không gì hấp dẫn hơn khi văn hóa Hồ Chí Minh được thuyết minh bằng chính sinh viên chứ không chỉ giảng viên với một tình cảm thân thương, trân trọng. Đó không phải là sự sùng bái cá nhân mà là niềm tự hào đối với một nhà văn hóa kiệt xuất, một danh nhân của dân tộc. Sự thuyết minh về văn hóa Hồ Chí Minh từ chính các em sinh viên là sự thuyết minh thuyết phục nhất: không màu mè, không hình thức, giản dị, nhưng đầy đủ, phong phú và đa dạng. Và chính trong quá trình tuyên truyền, quảng bá văn hóa Hồ Chí Minh, chính bản thân sinh viên sẽ khắc phục được những nhược điểm của bản thân, tự hoàn thiện mình, hình thành một nếp sống mới, hướng tới cái chân, thiện, mỹ.

Một biện pháp nữa cũng cần lưu ý trong việc xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên đó là *thường xuyên tổ chức các hoạt động giao lưu văn hóa giữa các trường*. Khi đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên, các nhà trường cần tăng cường hơn nữa hoạt động giao lưu văn hóa với nhau, thường xuyên tổ chức các hoạt động giao lưu văn hóa giữa các trường đại học, cao đẳng nhằm trao đổi kinh nghiệm xây dựng đời sống văn hóa. Hoạt động giao lưu giữa các trường là cơ hội cho sinh viên học hỏi, trao đổi và chia sẻ những kinh nghiệm hay trong học tập, trong sinh hoạt. Đây cũng là một hình thức giải trí, nâng cao đời sống văn hóa cho các sinh viên được các nhà trường, Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên đứng ra tổ chức đem đến những hiệu quả thiết thực như thi đấu thể thao, hội trại truyền thống, các cuộc thi hùng biện, hiểu biết pháp luật... làm cho phong trào thi đua thường xuyên, liên tục và ngày càng đi vào chiều sâu.

Ba là, *cần tích cực chuẩn bị các nguồn lực để thực hiện việc đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên Việt Nam*. Đối với nguồn lực con người, cần xây dựng đội ngũ cán bộ chuyên nghiệp trong lĩnh vực phụ trách mảng đời sống văn hóa cho sinh viên, nhằm đáp ứng yêu cầu của thời kỳ mới. Đây mạnh các hoạt động bồi dưỡng kiến thức về văn hóa và đời sống văn hóa cho các cán bộ làm công tác văn hóa của các nhà trường.

Nâng cao kiến thức về đời sống văn hóa, về văn hóa Hồ Chí Minh cho các cán bộ làm công tác phụ trách đời sống văn hóa của sinh viên; tiếp tục mở các lớp bồi dưỡng về kiến thức văn hóa nói chung, đời sống văn hóa nói riêng, kiến thức về văn hóa Hồ Chí Minh trong các trường.

Để thực hiện việc vận dụng và quảng bá văn hóa Hồ Chí Minh trong sinh viên các trường đại học và cao đẳng cần phải có kinh phí. Do đó, bên cạnh nguồn kinh phí của nhà trường, cần huy động tất cả các nguồn lực khác.

Việc đưa văn hóa Hồ Chí Minh vào xây dựng đời sống văn hóa cho sinh viên cần được trường thường xuyên rút kinh nghiệm và đánh giá định kì. Cách đánh giá này có thể từ phía chủ quan người tổ chức hoặc thông qua nhận xét của những chủ thể hưởng thụ và sáng tạo văn hóa - đó là các sinh viên.

Người tổ chức có thể phát phiếu thăm dò ý kiến sinh viên sau mỗi kỳ hoạt động hoặc tổ chức các cuộc điều tra xã hội học về nhu cầu của họ trong các hoạt động văn hóa. Đây là ý kiến xác thực nhất, là cơ sở quan trọng để các nhà tổ chức có thể nâng cao hiệu quả tổ chức hoạt động văn hóa hướng đến đối tượng sinh viên ở trường đại học, cao đẳng trên cả nước.

Nhìn chung, xây dựng đời sống văn hóa là nhiệm vụ chiến lược, lâu dài của các trường đại học, cao đẳng, đòi hỏi phải có sự quan tâm, đầu tư thích đáng nhằm tạo điều kiện tối đa cho sinh viên học tập, lao động và cống hiến. Trường học phải trở thành một trung tâm văn hóa giáo dục, rèn luyện con người về lý tưởng, phẩm chất, nhân cách, lối sống. Muốn làm được điều đó, các nhà trường cần phải tích cực vận dụng các giá trị văn hóa Hồ Chí Minh trong việc nâng cao đời sống văn hóa cho sinh viên; để sinh viên các trường đại học, cao đẳng trong cả nước thực sự xứng đáng với kì vọng của Người: "Một năm khởi đầu từ mùa xuân. Một đời khởi đầu từ tuổi trẻ. Tuổi trẻ là mùa xuân của xã hội"².

1. Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh: *Di sản Hồ Chí Minh trong thời đại ngày nay*, Kỷ yếu hội thảo khoa học quốc tế: Kỷ niệm 120 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh (19.5.1890 - 19.5.2010), Nxb Chính trị - Hành chính, 2010, tr. 578.
2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t. 4, Nxb CTQG, H, 2011, tr. 194.

Tài liệu tham khảo:

1. Phạm Văn Đồng: *Hồ Chí Minh - tinh hoa và khí phách của dân tộc*, Nxb CTQG, H, 2012.
2. Nguyễn Hồng Hà: *Môi trường văn hóa với việc xây dựng lối sống con người Việt Nam*, Viện Văn hóa, Nxb Văn hóa - Thông tin, H, 2005.
3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t. 3, Nxb CTQG, H, 2011.
4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t. 4, Nxb CTQG, H, 2011.
5. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t. 7, Nxb CTQG, H, 2011.
6. Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh: *Di sản Hồ Chí Minh trong thời đại ngày nay*, Kỷ yếu hội thảo khoa học quốc tế: Kỷ niệm 120 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh (19.5.1890 - 19.5.2010), Nxb Chính trị - Hành chính, 2010.
7. Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh: *Trích tham luận của đại biểu quốc tế*, Nxb KHXH Việt Nam, 1990.